

termőhelyünek vennék, az évi növedék — minthogy a fák ~~vak~~ rügyekből újra hajtanak és még némi csekély növedéket eredményeznek — csak 50⁰/₀-ját vesztettnek felteszszük, az 1580 kat. holdon, átlagban 30 éves kornál — ilykoru állabok a gyaponc által legkedveltebbek s itt az átlagkor 27—28 év — a fatermés veszteség 995.4 köbmétert, s az itt divó tűzifaárak szerint köbméterenként 2 frt 5 krral számítva 2040 frt 57 krt tesz, melyből levonva a szedési költségeket 494 frt 40 krral, a szedés által előidézett nyereség 1546 frt 17 krral számítható.

E számok bizonyítják a gyaponc-petéék szedése által eredményezhető hasznot, s igen kívánatos volna, hogy ugy a nagy, mint kisbirtokosok az erdeikben előforduló rovarokat irtatnák s a gyaponcot pusztító hasznos rovarokat kiméltetnék; de visszariadnak az irtás kevés költségétől is, mert az azokkal elérhető hasznot számba nem veszik.

Vadászfy Jenő,
közalap. erdész.

Rhus cotinus, nem Rh. coriaria, de „cserszömörce“.*)

Már 15 éven át folytonos munkása lévén a napisajtónak — a leghevesebb pártviszályok idején — megszoktam és meg is szokhattam, hogy a méltatlan támadásokat oly könnyen kell vennünk, mint a mily könnyű lélekkel szoktuk venni a — szentelt vizet; de megtanultam azt is, hogy a kitünt igazságnak elégtételt kell adnunk még saját rovásunkra is. S így nekem személyesen, sem az egyik nem esik nehezemre, sem a másik nem kerül áldozatomba.

Ezuttal s e helyen Illés Nándor urnak tartozom elég-

*) Szerző ur kívánatára e cikket változatlanul közöljük és a fennforgó kérdést lapunkban befejezettnek tekintjük.

tétellel, melyet neki ezennel megadni, minden tartózkodás nélkül kész vagyok. Ugy, miként ezt az igazság megköveteli, meg akarom adni quod justum est, jobbra is, balra is : neki is, nekem is.

Ezt pedig minden habozás nélkül azon kezdem, hogy mea culpa-t mondok, Illés ur által oly vehemens módon incriminált, kis cikkemre; illetőleg csak arra, hogy akkori nagy elfoglaltságom közben nem észleltem mindent tüzetesen és Illés ur csillagos kis jegyzete elkerülvén figyelmemet, e helyett a látszólagos lényegben (cotinus v. coriaria?) pusztá memoriából indultam ki, szem előtt csak azon kétségtelen bázist tartván, hogy „cerszömörcezéről“ van szó.

Nem melegségemül hozom ezt föl, mert a fölületes eljárásra, történjék ez még oly csekély ügyben és bármely nyomós okból, már csak azért sincs melegség, mert az, kisebb-nagyobb mérvben, mindenkor, mint a jelen esetben is, meg szokta magát boszulni.

Kijelentem, miszerint Illés urnak igaza van, hogy az én cerszömörczém nem Rh. coriaria, hanem Rh. cotinus; sőt tovább megyek : elismerem, a consequenti, azt is, hogy a Rh. coriariát nem ismerem. De állítom azt is, anélkül, hogy nagy tudományának ezen állításom derogálhatna, hogy a cerszömörczét nálánál valószínűleg jobban ismerem. Hogy pedig ez legkevesebbé sem paradoxon, azt alább majd ki fogom mutatni.

Meglehet, hogy Illés urnak mérvadó nézete itt is más, de én legalább semmi okot sem látok a röstelkedésre abban, hogy én és igen sok szaktársam azt a hirneves Rh. coriariát, melynek acclimatizálásával Illés ur még majd ezentul akar foglalkozni, hegyről-tövíre nem ismerjük. Mert hát, Illés urnak szives engedelmével, valamint ezen nagy defectus, az én csekély nézetem szerint, engem sem hozott „azon kényszerűségbe,

tanulni egy kis botanikát“, — bárha Illés ur sublimis botanikai tudományával versenyezhetni még csak reményt sem táplállok — ép úgy talán lehetnek ama nagy számu szaktársaim között, kik a Rh. coriariát nem ismerik jobban nálamnál, ő hozzá hasonló jó erdészek, daczára ezen minden „legcsekélyebb botanikai ismeretek“ hiányát involváló nagy hibának. Hogy saját érdemtelen csekélységemet e suppositióból teljesen kizárom, az igen természetes. Igaz ugyan, hogy egyszer már voltam „abban a kényszerűségben, egy kis botanikát tanulni“; de azóta, folytonos húsz éven át, az erdőgazdaságnak gyakorlati részeivel foglalkozván többet, mint az elmélettel, cathedrán pedig soha sem ülvén: könnyen meg lehet, hogy az erdők 20 éves megfigyelése kivételesen engem vezetett oda, hogy a fától nem látom az erdőt; vagyis: Illés urral szólván, most jutottam bele abba a kényszerűségbe, tanulni egy kis botanikát!

Ám legyen, mert én egyrészt nem érzem magamat illetékesnek arra, sőt ennek szükségét sem látom, hogy igénytelen személyem fölött vitába bocsátkozzam; s mert másrészt egészen szabad tetszésére bizom Illés urnak, továbbá is elhinni azt, a mit ő állított, vagy elfogadni a tévedés okául azt, a mit ilyenek én fölállítok. Valamint a fölött sem vitatkozom, hogy abból, a mit én irtam, bir-e Illés uron kívül más valaki is „leczkét“, kiolvasni; mert én megelégszem azzal, hogy én magam abbanilyent találni a posteriori sem tudok, s hogy soha sem arrogáltam azt, nem lévén tanártermészetem, hogy bárkinek is leczkét adjak.

Visszatérek a csereszömörceére.

Említém már, hogy multkori cikkem kiindulási alapja, melyre egész okoskodásomat építettem, az volt, hogy „csereszömörceéről“ van szó, hogy ilyenről van kérdés téve. Ezt pedig — a csereszömörceét — Illés urnak értékes akadémiai fejtegetései nélkül is, nagyon jól ismertem; ennél fogva

ahoz, hogy lehet-e, érdemes-e tenyészteni stb. hozzászólni, önhittség nélkül is illetékesnek tarthattam magamat.

Illés ur cikkének sem az lévén a súlypontja, hogy *coriaria-e*, vagy *cotinus*, én sem fektettem erre semmi súlyt — s mint mondám, ott hibáztam, hogy ennek utána nem néztem, — s mert erre súlyt nem fektettem, jobban mondva ezt a dolgot egészen önkénytelenül ignoráltam: nem ütődtem meg azon, hogy a cserszömörce *Rh. coriarianak* nevezetik, azon pillanatban nem reflectálván arra, hogy hiszen a mi cserszömörcénk megkülönböztető neve *Rh. cotinus*. Előttem csak az volt, a mi Illés ur cikkének lényegét képezte, hogy a cserszömörcezt akarják „acclimatizálni“ akkor, mikor én azt kiirtani szeretném.

A tévedés csak ott rejlik, hogy Illés ur kis lapszéli jegyzete, melyre most utóbb hivatkozik, miként ez, őszintén bevallom, rajtam nem most első ízben, de talán már másokon is megesett, elkerülte figyelmemet; a minélfogva, mindenhol csak cserszömörcezéről, *Sumach*, *Folia Sumach* és *Rh. coriaria*-ról lévén Illés ur cikkében szó, a *Rh. cotinus*nak minden említése nélkül, én az én cserszömörcezmre fogadtam el a „*coriaria*“ jelzöt és mindazt, a mi róla mondatott

E tévedésemet elismertem, s hibának is elfogadom. S mert módomban lett volna a tévedést el nem követni, mondottam el először is a „szánom-bánom“-ot.

De most már menjünk odább.

A tévedés másik főgyökere ott fészkel — s az enyém is directe ebből ered — hogy Illés ur „cserszömörce“ névvel illeti a *Rhus coriariát* akkor, a midőn német és magyar, erdész és laikus egyaránt a *Rhus cotinust* nevezi cserszömörcének, mindenhol, a hol ez egyáltalán ismeretes.

De ha az nem bizonyít esetleg eleget — pedig ez nálunk erős bizonyíték — hogy a pórnép is így nevezi, tessék átnézni Pfeil és Liebich munkáit például, és ki fog tűnni, hogy ezek a Rh. cotinust mindenhol „Gerber“ Sumach-nak nevezik. Feistmantel pedig „Die Forstwissenschaft nach ihrem ganzen Umfange,“ czimü művében így nevezi ugyan meg: „Perücken oder Gerbersumach“; de más irataiban ő is egyszerűen csak „Sumach“ vagy „Gerber-Sumach“ kifejezést használ, ha ezzel foglalkozik.

Azt hiszem, hogy maga Illés ur is hajlandó lesz ezen szavatosaimat elfogadni auctoritásoknak arra nézve, hogy a Rh. cotinus németül „Gerbersumach“, magyarul pedig „cserszömörcze“ nevet visel már régóta és követelhet magának ma is jogosan.

De utóbbi cikkében maga Illés ur is implicite elismeri, hogy a Rh. cotinus cserszömörcze, a midőn annak cserző sajátságát kiemeli. Igaz, hogy ugyanott azt is mondja, hogy „azért, mert valamely növényt ugyanazon czélra használni lehet, mint a másikat (sic!), még nem következik, hogy mindkettő ugyanaz“. Ezen sententiának igazságától annyira át vagyok hatva, hogy kész vagyok ezt rögtön annak bebizonyítására használni, hogy azért, mert a Rh. coriariát is lehet cserzésre használni, még nem következik, hogy a Rh. cotinus helyett ezentul az legyen a „cserszömörcze“. Sőt, tovább menve, ebből azt is kivonom még, hogy abból, mert Illés ur a Nyírségre akar honosítani egy nálunk még nem honos Rhust, mely természetesen szintén cseres, még nem következik, hogy a régi polgárjoggal bíró Rh. cotinus hangzatos magyar nevét elvehesse és vele az ő kedvencz coriariáját földiszithesse. Épen azért, mert a Rh. cotinust, mely nálunk már régesrégén honos, „ugyanazon czélra lehet használni“ mint a Rh. coriariát, mely még csak

ezentul szándékoltatnék meghonosítani: következik, hogy jogosan és egyedül helyesen csakis a *Rh. cotinus* nevezendő cserszömörceének ezentul is.

Én ugyan szívesen elismerem Illés urnak azon jogát, sőt illetékességét is, hogy magyar technicus terminusokat creáljon; s mert oly gazdag nyelvünk e tekintetben oly nagyon szegény, magam sem vagyok fölötte válogató az ily terminusokban. De hogy a magyar cserszömörcezt, a *Rh. cotinust*, az olasz vagy spanyol *Rh. coriaria* előnyére önkényesen degradálják „sárga“ szömörcevé, azt helyesnek és elfogadandónak már még sem találom.

Illés urnak van arról tudomása, hogy a *Rh. cotinus* nálunk többfelé nagy mennyiségben található; de azt is tudja, hogy „ezt ugyanazon célra lehet használni, mint a másikat“. Miért tüzeskedik hát oly nagyon amannak meghonosítása mellett, mikor azt is tudja, hogy emez sem hajt hasznot? Csak azért, mert „a kettő nem ugyanaz“?!

Igaz, Illés ur kijelentette, hogy ezt nem fogadja el argumentumnak; én azonban mégis bátor vagyok az ő praepotens véleménye ellen is azt állítani, hogy a midőn az ugyanazon célra használható, önmagától, minden költség nélkül, mint a gaz oly buján tenyésző *Rh. cotinus* nem jövedelmez semmit: akkor a költségesen meghonosítandó és éppen csak ugyanazon célra használható *Rh. coriaria* még kevesebbet fog jövedelmezni, akár csak nemes Szathmármegyében is, a hol pedig tudvalevőleg ezt is jobban „tudnák jövedelmezővé tenni.“

Mert a mi viszonyaink egyáltalában nem olyanok, s minden nagy buzgalmunk daczára soha sem is lesznek olyanok, mint a minők „déli Európa“ fölsorolt országaiban uralkodnak.

Ezért aztán nem is tartom szerencsétlenségnek, sem másra, sem magamra nézve, ha Illés ur a *Rh. coriaria* köze-

lebbi ismeretére nem fog bennünket megtanítani. Ez a körülmény és a fölajánlás szives modora okozzák, hogy a nekem ígért „pár csereszömörce csemetét“ köszönöm, de igénybe nem vehetém.

Ennyivel immár megszámláltam volna a Rhus coriariával véglegesen, s Illés ur sem mondhatja, hogy nem voltam szigorú bíró önmagam iránt. Be is fejezhetném e szerint ez igénytelen értekezést, ha Illés ur oly rendkívüli módon nem provocál vala arra, hogy ehhez még egy kis fejezetet csatoljak. *Suum cuique!*

Illés ur nagyon szives volt különösen nyomatékos megjegyzés tárgyává tenni előbbi cikkem ezen passusát: „kártékony növény, a sarjerdőüzemben kezelt évi vágásokban rohamosan terjedve és maga körül minden nemesebb csemetét elnyomva.“

Biz az igaz, hogy szóról-szóra így irtam én ezt. Nincs is semmi kifogásom az idézet ellen. De már ahhoz, a mit Illés ur ezen idézethez hajánál fogva hozzárántani jónak lát, ahhoz igenis van egy pár szóm.

Azon passusból, s csupán csak abból kiindulva, azt írja ugyanis Illés ur: „Ha élünk, valamelyik jövő füzetben értekezni fogok a talajvédnövényekről (Bodenschutzholz), mert úgy veszem észre, Tanos Pál ural sokan nem tudják megbecsülni a tölgyes alját borító cserje növényzetet.“

No már tisztelt uram! ez olyan tuskés-bogos fütykös, a milyennel kis izléssel bíró férfiak nem szoktak — plane szellemi — párbajra kelni; nem szoktak még akkor sem, ha — a mit ez esetben határozottan tagadnom kell — drasztikusabb eszközök volnának is esetleg indikálva.

De lássuk csak egyszer szemtől-szembe azt, hogy miként jut ön az én cikkemből azon tulmerész elhatározáshoz, melylyel az „Erdészeti Lapok“ olvasóit oly sokat ígérőleg

fenyegeti, hogy miből juthatott ön azon bölc s „észrevételre“, hogy az ugynevezett talajvédnövényeket „velem együtt sokan nem tudják megbecsülni“, s hogy emélfogva igen nagy szükség van arra, hogy ön ezek megbecsülésére minket egy „legközelebbi értekezésével“ megtanítson?!

Lássuk csak!

Ama cikkemben, melyből Illés ur e passust idézte, kimutattam, hogy a szömörce anyagilag semmi hasznot sem hajt, sőt negatív erdményt ad; kitüntetem, hogy „az endrédi uradalom két kerületében ez — kiirthatatlanságánál fogva — erdészeti szempontból is kártékony, mert „rohamosan terjed, s maga körül minden nemesebb csemetét elnyom.“ S hogy ez állításomat jobban illusztráljam, azon passus után közvetlenül így folytatom: „Én úgy vagyok a szömörcevel, mint Eszterházy Miklós gr. tatai uradalma a kert i málnával.“ Leírom aztán röviden, hogy mily kárt okoz ott, nagy darab erdőterületen a málna, s mily hasztalanul küzdenek ellene. Aztán így végzem: „Épen így vagyok én, az említett két kerületben a cserszömörcevel. Ott nem bírnak a málnával, „itt“ nem bírjuk — nem „tenyészteni“ — kiirtani a cserszömörcezt.“

Vagyis: kimutattam, hogy valamint ott a málna, úgy itt a szömörce kártékony az erdő újbólitására. Ez az, a mit tettem.

Most azonban hozzá teszem azt is még, hogy a Rhust — épen a már eléggé leirt sajátságainál fogva általában a kártékony erdei növények közé sorozom. Mert a kellő feltételek esetleges bekövetkeztével képes arra, hogy minden nemesebb csemetét elnyomjon.

A különféle kártékony erdei növények: a Sambucus-ok, az Atropa-k, a Rubus-ok stb. stb. tán föltétlenül kártékonyak? akkor is, ha erre a kellő feltételek nincsenek meg?

akkor is, ha sűrű árnyékban csak gyéren és soványan ten-
genek?

Bátor vagyok kérdezni Illés urat, a volt tanárt, hogy hát
miben rejlik a különféle kártékony erdei növények kártékony
természete? Abban talán, hogy esetleg ilyen veszett hirbe
jutottak? vagy tán történetesen mégis abban, hogy roppant
terjeszkedési képességüknél fogva, kellő felté-
telek bekövetkezése mellett, egész erdőrészeket
képesek elborítani, s ez által „maguk körül min-
den nemesebb csemetét elnyomni“?

Nos: ezen világos axioma épen úgy reávall a *Rhus*
cotinus-ra, mint a *Rubus idaeus*-ra, a mely kettő között
én személyes tapasztalatok alapján tettem, ma is fönntartott
összehasonlítást.

S ha Illés urnak sikerülend bebizonyítani, miszerint
lehetetlen, hogy képes olyan, sőt nagyobb kárt is tenni a
Rhus, mint a milyent okoz például az *Erica vulgaris*
ott, a hol a nemesebb növényeket akarunk tenyészteni, mely pedig
szintén még hasznos is lehet oly kopárokon, a hol semmi ennél
különb tenyészet nincs: akkor igenis — erit mihi magnus
Apollo. De még akkor is, ha ez a dolog a lehetőség határain
belül volna keresendő, komoly óvást kellene emelnem azon
nehezen quificálható hang és modor ellen, melyet Illés ur az
„Erdészeti Lapok“-ban inaugurálni akar.

Az objectiv és józan kritikát szívesen fogadom én és
hiszem, jó néven veszi minden elfogulatlan józan ember; de
az első utszéli fáról leszakasztott dorong ellen védekezni
— mivel ezt kellő eredménnyel tenni, csak hasonló fegyverrel
lehetne — derogálhat akárkinek és derogál nekem is.

Illés ur egyiké azoknak, kik a magyar erdészeti irodalom
művelésére leginkább hivatottak. Kétségtelen, hogy ki fogja
forni magát; de ma még nem jó író. Mert Illés ur, a fönnt

előadott hibák mellett, rossz szellemi szakács. Tud jól főzni; de nem tud izletesen tálalni. Minden gourmand tudja, hogy izléses tálalás mellett a közönséges ételek is élvezhetők, míg, ha rosszul adják föl, a pástétom sem kapós. Ezt Illés ur, úgy látszik, nem tudja; s ezért akárhányszor megesik, hogy ír igazat és jót, de imponálni, sőt praejudicálni törekvő hangja és modora nem a szükséges rokonszenvet, hanem az önkénytelen ellenszenvet gerjeszti föl.

Irjon Illés ur sokat, mentül többet, ez ellen senkinek sincs kifogása, s rajta magam is csak örvendeni fogok; de tisztelje az ellenvéleményt és becsülje meg az ellenfeleket mindenha! — Kelt Endréden, 1877. évi november 15.

Tanos Pál, urad. főerdész.

Egyesületi közlemények.

(Az Országos Erdészeti-Egyesület 1877. évi december-hó 9-kén tartott választmányi ülésének jegyzőkönyve.)

Jelen voltak: Wagner Károly I. alelnök; báró Podmaniczky Géza II. alelnök; Balás Vincze, Székely Mihály választmányi tagok és Bedő Albert titkár.

I. Első alelnök ur az ülést megnyitván, közli a választmánnyal, hogy elnök ur ő nagyméltósága mint a delegationális bizottság tagja hivatalos ügyekben Bécsben időzván, a mai ülésre nem jelenhetett meg, s hogy az egyesület titkárához intézett tudósítása szerint az erdőőrök szakképzésének a jelen választmányi ülés tárgyalására kitűzött kérdését egy folyó hó 15-én saját elnöklete alatt megtartandó választmányi ülésben kívánja tárgyalatni.

Az igazgató választmány készséggel csatlakozik ahhoz, hogy az erdőőrök szakképzése iránti véleményadásra kiküldött